

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

OPERA 1946 – 1947

**Giacomo Puccini
LA BOHEME**

2

Vsebina:

Nastanek in vrednost Puccinijeve
»Bohème«.

Veristična opera.

Puccinijevo življenje in delo.

Vsebina opere »Bohème«.

Odlomki iz Murgerjeve povesti
»Bohemsko življenje«.

Po naših opernih gledališčih.

Moskovska Filharmonija v novi
sezoni.

Gostovanje ljubljanske Opere v
Novem Sadu (»Madame Butter-
fly«).

Zapiski.

Premiera dne 10. novembra 1946

GIACOMO PUCCINI
LA BOHEME

po H. Murgerjevi povesti napisala za opero v 4. slikah
G. Giacosa in L. Illica; prevedel Niko Stritof

Dirigent: D. Švara

Režiser: H. Leskovšek

Rudolf, pesnik	R. Franci, J. Lipušček
Marcel, slikar	V. Janko, S. Smerkolj
Senaunard, glasbenik ..	F. Langus
Collin, filozof	F. Lupša
Mimi	V. Bukovčeva, V. Heybalova, M. Polajnarjeva
Musetta	M. Patikova, M. Polajnarjeva
Benoit, hišni gospodar ..	L. Korošec
Alcindor	I. Anžlovar, L. Korošec
Parpignol	S. Štrukelj

Dijaki, šivilje, meščani, prodajalci in krošnjariji, vojaki, natakariji,
otroci itd.

Godi se v Parizu leta 1830.

Vodja zbora: J. Hanc. — Scenograf: ing. E. Franz

Cena Gledališkega lista din 6.—

Lastnik in izdajatelj: Uprava Slovenskega Narodnega gledališča
v Ljubljani. Predstavniki: Pavel Golob, Urednik: Smiljan Samec.
Tiskarna Slovenija, Vsi v Ljubljani.

GLEDALIŠKI LIST

SLOVENSKEGA NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI

1946-47

OPERA

Štev. 2

NASTANEK IN VREDNOST PUCCINIJEVE »BOHEME«

Puccini, ki je bil po svojem življenju in občutju sam bohem, je opero »La Bohème« ustvaril s posebno ljubeznijo in mojstrskim slikanjem razigranih in čustvenih razpoloženj, ki jim je vtisnil pečat svojega lastnega življenjskega doživetja. V svojih mlajših letih, preden je njegova glasbena muza prodrla in zmagala, je sam živel podobno življenje kakor njegovi štirje junaki, umetniki: Rudolf, Marcel, Collin in Schaunard. Prebijal se je skozi življenje, polno drobnih težav, mnogokrat ne vedoč, kaj bi danes zavžil in kako bo prebil jutrišnji dan. V tej bedi njegovih študentovskih in dozorevaločih let pa ga nista nikoli zapustili niti volja do življenja niti optimistična vera vanj. Svetle točke v njem so mu bili rastoči umetniški uspehi, pa tudi drobne ljubezenske dogodivščine, ki so ga izoblikovale v tenkočutnega poznavalca ženske duše. Tako je pozneje v svojih operah mojstrsko obdelal nešteto ženskih usod, čeprav z malce sentimentalnim, skoraj bi rekli, opernim pridihom, a vendarle večinoma dovolj iskreno in toplo. Manon, Tosca, Madame Butterfly, Sestra Angelika, Turandot, pa tudi Bohème, v vseh teh operah se je spet in spet poglobljal v skrite globine ženskega čustvovanja v polpreteklem življenju. In dasi mu nekateri kritiki pri tem včasih očitajo preračunanost in skoraj že osladnost, moramo kljub temu ugotoviti, da je Puccini v širokih krogih opernega poslušalstva ostal poleg Verdija do danes najpriljubljenejši operni komponist. Res je, da je v njegovi umetnosti že nekaj mehkužnega in dekadentnega, kar nikakor ne dosega zdravega jedra najboljših Verdijevih del, ali pa še celo bogate, v narodu zasidrane melodike ruskih komponistov, vendar pa ga izčrpno poznavanje odrskih zahtev opere, prefinjeno slikanje občutij in opisovanje momentov uvrščajo k poslednjim, velikim mojstrom italijanske opere.

Kljub temu, da je opera kot odrska umetnost od svojega postanka do viška že sama po sebi produkt dobe propadajočega plemstva in rastočega ter tonečega meščanstva, je Puccini kot operni

J. Lipušček in V. Heybalova v »Bohème«

Foto: S. Zalokar

komponist še prav posebej izraz meščanske miselnosti svojega časa. Komponisti za njim že iščejo novi poti, Puccinijevih uspehov in popularnosti pa ni dosegel še nihče.

Ker je Puccini našel v dejanju »Bohème« možnost, da je združil izkušnje svojega lastnega bohemskega življenja s sliko nove ženske življenjske usode, preproste pariške vezilje Mimi, ni čuda, če ta opera izmed vseh njegovih učinkuje še najbolj pristno, doživljeno in človeško. Čeprav je nekdo zelo dobro označil razliko med Violeto v »Traviati« in Mimi v »Bohème« z besedami, da shira Mimi od pokašljevanja, medtem ko Violeta od resnične bolezni, je znal Puccini doživeti v melodijah svoje »Bohème« tudi mesta iskrene lepote in resnične vedrine.

Zgradba »Bohème« je prav za prav za opero precej neobičajna. V operah je večinoma prvenstveni poudarek na glasbeni liniji, medtem ko je v »Bohème« v prvi vrsti poudarjena dramatska zgodba, ki se ji glasba v glavnem celo podreja. Iz tega razloga lahko uprizoritvi »Bohème« v večji meri kot večini ostalih oper pomaga k

Ksenija Vidalijeve kot
Mimi ob priliki svojega
debuta

Foto: Pogačnik

uspehu režiserjeve roka, ki mora naložiti pevcem poleg petja posebno pažnjo tudi na igro.

Kakor je imel Puccini tenak čut za odrsko razporeditev dejanja, in je pri vseh svojih operah bistveno vplival na oblikovanje njihovih libretov, je tudi za »Bohème« zahteval od libretistov Illice in Giacose spet in spet novih popravkov. V kako veliki meri je vplival na gradnjo dejanja, vidimo iz zapuščine njegovih pisem. Nekateri prizori so bili napisani po trikrat ali štirikrat, dokler niso dobili oblike, ki je bila mojstrovi zamisli po godu. Libretista sta med delom obupavala, končno pa sta se vselej vdala njegovemu, skoraj nezmotljivemu odrskemu občutku. Ob takem trudapolnem sodelovanju je nastala »Bohème« v obliki, v kakršni je prišla na oder.

Kljub vsemu trudu in Puccinijevemu zadovoljstvu po končanem delu pa je opera po krstni predstavi pri glasbenih strokovnjakih vzbudila prav za prav porazno kritiko. Turinska »Stampa« je celo zapisala, da »Bohème« ne bo zapustila v operni zgodovini vidne sledi, in naj avtor po uspehu svoje »Manon« smatra »Bohème« za

svojo enkratno zmoto, ki naj ga privede spet na pravo pot. Občinstvo pa je sprejelo novo pero z navdušenjem in ta uspeh je dejansko ostal »Bohème zvest še na vseh odrih do današnjih dni.

*

Na našem ljubljanskem odru je »Bohème« samo v času po prvi svetovni vojni doslej doživela 130 predstav z najrazličnejšimi pevci, ne vštevši predstav pred svetovno vojno. To je vsekakor zgovorna številka, ki so jo pri nas dosegle ali prekosile le redke opere. Najbolj znane vpodobitve Mimi so v naši operi izoblikovale pevke: Zikova, Gjungenčeva, Mezetova, Heybalova, predvsem pa Vidalijska, ki je v tej vlogi v sezoni 1936/37 na našem odru debutirala in pela odtlej do danes skoraj vse predstave. Partijo Musette so pele pri nas predvsem Thalarjeva, Župevčeva, Nonijeva, Heybalova in Polajnarjeva. Marcela so peli: Levar, Cvejič, Primožič in Janko. Collina: Betetto, Zupan, Lupša. Schaunarda: Šubelj, Janko, Kolacio. Dolničar. Benoîta zlasti Zupan, Alcindorja pa Zupan in Anžlovar.

Naša letošnja uprizoritev bo poleg starejših pevcev skoraj v vseh partijah pokazala izmenoma tudi vrsto mlajših moči, ki se vedno bolj uspešno vključujejo v naše delo in repertoar.

VERISTIČNA OPERA

Če obrnemo sintetični pogled na razvoj italijanske opere, se nam v nji pokažeta dva momenta krize. Prva kriza je bila sredi 18. stoletja, druga pa na prelomu 19. in 20. stoletja. V prvi je pevski virtuoizem prevladoval nad dramsko resničnostjo, v drugi pa je želja po cenениh dramskih efekti in lažni sentimentalnosti potisnila v ozadje specifično glasbene prvine, ki so vendarle ne samo sestavni, temveč tudi bistveni del opernega dela.

To razdobje, katerega prva opera je bila obenem tudi edina resnična mojstrovina, imenujemo razdobje veristične opere. Ta mojstrovina je bila »Cavalleria rusticana« Pietra Mascagnija, nastala v letu 1890. kot reakcija na italijansko opero 19. stoletja, plavajočo v vodah srednjeveške romantike. »Cavalleria« je prinesla na oder tako vsebinsko kot glasbeno nekaj novega: realistično dejanje in dih kmečkega življenja. Ta lekcija pa je ostala brez pravega rezultata ne samo za avtorja, ampak tudi za vso italijansko operno produkcijo tega časa. Italijanska opera je, osvojivši le deloma pridobitve glasbenega realizma, ustvarila dva tipa opere: zgodovinsko veristični in romantično veristični tip.

Zlata Gjungenac in
J. Lipušček v »Bohème«

Foto: S. Zalokar

Giacomo Puccini je tisti operni komponist, ki je dal najizrazitejše produkte tako prvega kot drugega tipa veristične opere. Puccini je, zahvaljujoč bolj svoji široki kulturi, budni inteligenci in prirojenemu smislu odrskega ustvarjanja, kakor specifično glasbeni sili ustvarjanja, napisal nekaj oper, ki so dosegle in še vedno dosegajo ogromen uspeh na vseh opernih odrih sveta.

Razlogi tega uspeha, ki so obenem tudi razlogi, zakaj je realizem »Cavallerie« razvođenel z negativnimi elementi opere 19. stoletja, tiče v dejstvu, da je okolje, v katerem so se ta dela ustvarjala in izvajala, okolje malomeščanstva. Pravi realizem ne ustreza okusu poslednjih ostankov propadajočega meščanstva. Malomeščanu je umetnost samo zabava, draženje živcev in čutil, dopolnilo njegovemu praznemu notranjemu življenju.

Puccini že po svojem poreklu ni produkt ljudstva, temveč malomeščanstva, in tako je postal tudi tipični predstavnik njegove mentalnosti. »On ni močna umetniška osebnost niti revolucionarnost umetnik, komponist »Bohème« je izraz svojega časa in v tem je njegov pomen, ki bi ga bilo nesmiselno ne priznavati. Kot umetnik je imel

zelo dragoceno lastnost: poznal je meje svojih možnosti in če jih je tudi kdaj prešel, je to razumel in tega ni več ponovil.« (De Paoli.)

Kljub poznavanju mej svojih možnosti pa je poznal tudi meje možnosti dojemanja tistih, za katere je pisal; iz tega razloga so njegova dela tudi tako popularna. S tem, da je sledil okusu umetniških odjemalcev, namesto da bi ta okus razvijal in povzdigoval, ni Puccini doprinesel prav nič bistvenega k izboljšanju tega okusa. Edino področje, ki je v njem Puccini dal nekaj novega in naprednega, je bilo področje harmonijskih in orkestrskih barv. Puccini je budno spremljal razvoj glasbe (od Debussyja do Stravinskega) in si je prisvojil vsako tehnično novotarijo, ki jo je mogel koristno uporabiti v odrskem ustvarjanju. Njegova intimna tragedija pa je bila v tem, ker se je zavedal, da se njegova umetniška individualnost ne razvija obenem z uporabljanjem vedno večjih tehnično kompozitornih sredstev. V svesti si, da mora vsaj v nečem slediti koraku časa, ni popustil, zato je krivulja od njegove prve opere »Le Villi« do posmrtni »Turandot« znak iskrenega stremljenja umetnika k novemu, umetnika, ki mu pripadnost k zaostalemu okolju ni omogočila, da bi povzdignil tudi svoje izrazne možnosti.

(Zagrebski Gled. list, 4. šte., 1945/46.)

PUCCINJEVO ŽIVLJENJE IN DELO

Giacomo Puccini je bil potomec stare italijanske družine glasbenikov in se je rodil dne 22. decembra 1858 v mestu Lucca. Že njegov praded Giacomo je bil svojčas v Lucchi organist in kapelnik. Komponistov oče Michele je študiral glasbo v Bologni pri patru Matteiju in v Neaplju pod vodstvom dveh slovečih komponistov, Mercadanteja in Donizettija. Michele Puccini je bil znan cerkven skladatelj in je zložil tudi dve operi. Nazadnje je bil ravnatelj glasbene šole v Lucchi, kjer so se izšolali mnogi pomembni italijanski glasbeniki. Umrli je, ko je bilo njegovemu sinu Giacomu komaj šest let.

Kakor je v njegovi družini že nad sto let sin podedoval od očeta glasbeno nadarjenost, tako se je že mladi Giacomo posvetil glasbi. Kot njegov oče, ded in praded, je delal tudi Giacomo: pisal je motete in cerkveno glasbo. S petim letom je začel s študijem orgel in kasneje je sam igral v domači cerkvi. Vendar pa v tem delu ni našel zadovoljstva. Pred očmi mu je lebdela slava in genij mojstra Verdija, ki si je s svojimi operami osvojil Italijo in svet

Vilma Bukovčeva,
naša najnovejša Mimi

Hrepenel je, da bi si utrl pot na milansko Scalo. In res mu je uspelo dobiti skromno štipendijo, ki mu je omogočila nadaljnji študij na milanskem konservatoriju. Tu sta mu bila učitelja Bazzini in Ponchielli. Čez dan je študiral, zvečer pa se vtapljal v bogatih vtisih, ki mu jih je nudila milanska opera. Konservatorij je absolviral v juliju leta 1883., kjer je predložil kot diplomsko delo skladbo »Capriccio simfonico«. Leto dni kasneje je že stopil pred javnost z opernim prvencem »Le Villi« (1884), ki jo je napisal za razpis založnika Sonzogna. Čeprav delo ni bilo nagrajeno, je uprizoritev vendar pomenila zanj velik uspeh. Založnik Riccordi jo je odkupil in sklenil pogodbo s Puccinijem za novo opero.

Tudi njegova druga opera »Edgar«, ki jo je Puccini napisal po Mussetovi igri, je doživela pri krstni predstavi v milanski Scali (1889) kar lep uspeh. V tem času je živel Puccini še vedno bohemsko življenje, ob večnem pomanjkanju denarja, večkrat lačen kot sit in prezebajoč pozimi, vendar pa nikoli obupan, vedno dobre volje in vedno pripravljen na šalo in smeh ali ljubezensko avanturo.

Izredno velik uspeh je doživela njegova tretja opera »Manon Lescaut«, ki je doživela svojo premiero v Turinu dne 1. februarja 1893. Puccini je s to opero v polni meri zmagal. Kronist v nekem milanskem časopisu je po premieri napisal sledeče:

»Pred nekaj minutami je zagnala Manon svoj zadnji, neizrekljivo srce trgajoči krik. Zastor je padel in Puccini se je umaknil z vsemi sodelujočimi v mrak za odrom, potem ko so se morali nešteto krat pokazati pred zaveso, kamor jih je še in še klicalo navdušeno občinstvo, ki ob koncu ni samo klicalo, temveč tulilo. Odmev zadnjih not v orkestru, epilog bolestne človeške drame je pravkar odzvenel, in jaz sem ostal povsem zmeden in omamljen ter — kar je še več — ginjen, ginjen do solza. A nikakor ne sam. Z menoj je jokalo vse občinstvo, in še celo glasbeni kritiki, ki so v Turinu znani po svoji zadržanosti in hladu, priznavajo, da so imeli solze v očeh.«

In res, tudi vse kritike so priznale skladatelju popoln uspeh.

Odslej so se skladatelju korenito izboljšali tudi materialni življenjski pogoji, tako da je ob koncu svojega življenja živel od svojega dela celo bogato in razkošno. Vendar pa ni nikoli pozabil svojih nekdanjih skromnih razmer, ki jim je dal pristrčno podobo v svoji četrti operi »La Bohème«. Njeni liki Rudolfa, Marcela, Collina in Schaunarda so kakor Puccinijevi bratje, in iz vse opere se zrcali nekdanje njegovo lastno življenje. Ko je »Bohème« dokončal v svoji novi vili v Torre del Lago, je povabil svoje prijatelje iz svojih bohemskih let, naj bi prišli proslavit dokončano delo. To slavlje je izzvenelo v pravo bohemsko prešernost. Še sam mojster se je moral fotografirati v triumfalni pozi s starorimsko čelado na glavi. Tudi »Bohème« je imela krstno predstavo v Turinu (1. februarja 1896). Kljub temu, da ni vzbudila ugodnih kritik, je doživela pri občinstvu največji uspeh in je do danes ostala najpriljubljenejša Puccinijeva opera.

Po »Bohème« je Puccini napisal še vrsto oper, ki so vse ostale v repertoarjih svetovnih gledališč. Tako je v Rimu (1900) doživela krstno predstavo »Tosca«, v Milanu (1904) »Madame Butterfly«, v New Yorku (1910) »Dekle z zlatega zapada«, v Montecarlu (1917) »Lastavica«, v Rimu (1919) triptih: »Plašč«, »Sestra Angelika« in »Gianni Schicchi«. Puccinijevo zadnjo opero, ki je zaradi bolezni ni mogel dokončati, je po skladateljevih zapiskih dovršil Franco Alfano. V tej obliki je »Turandot« doživela krstno predstavo v Milanu (1926).

Puccini je umrl dne 29. novembra 1924 v Bruslju, in sicer v sanatoriju na posledicah raka v grlu.

Velik delež pri uspehu »Bohème« sta imela libretista Illica in Giacosa, ki sta priredila besedilo po znanem romanu francoskega pisatelja Henryja Murgerja »La vie de bohème«. Ob sodelovanju teh dveh libretistov je ustvaril Puccini svoja najboljša dela.

Samo Smerkolj bo v
naši letošnji zasedbi
tudi pel Marcela

Slovenski prevod opere »La Bohème« je s pristnim pesniškim občutjem oskrbel umrli dirigent Niko Štritof, ki mu moramo biti hvaležni za vrsto najlepših prevodov opernih besedil, s kakršnimi se lahko ponaša le malokateri narod. Celotno besedilo »Bohème« je pred leti založila in izdala uprava našega gledališča.

VSEBINA OPERE

Prvo dejanje: V skromni podstrešni sobici nad Parizom sedita pesnik Rudolf in slikar Marcel, oba prezebla od mraza. Niti prisiljena veselost ju ne more ogreti. Rudolf je pesniško sanjav (»Gledam po strehah, gledam, kako kadi se iz dimnikov nešteti...«), Marcel se pa z jezo spominja nezveste Musette. Da ne bi pokurila poslednjega stola, žrtvuje Rudolf ognju svojo petdejansko dramo: stara šklemfa-peč požira dejanje za dejanjem. Čudoviti filozof Collin prirobanji nejevoljen, ker so na božični večer vse zastavljalnice zaprte. Rešitev iz položaja — jedačo, vino in denar! — prinese prišedši glasbenik Schaunard, ki je navrtal petičnega Angleža. Lord ga je bil najel za pevskega učitelja svojemu papagaju. Da bi skrajšal učenje, je Schaunard tiču zavdal in pobasal dolžni denar. Med njegovim pripovedovanjem oblože ostali trije mizo s prinešenimi dobrotami. Schaunard jih srdit zaustavi: to brašno naj ostane

V. Bukovčeva in
R. Francel v »Prodani
nevesti«

Foto: S. Zalokar

za slabe čase, nocojšnji večer bodo večerjali v veseli Latinski četrti! Pred vrati se oglasi hišni gospodar Benoît, ki je prišel terjat najemnino. Lahkoumni tički ga zamotijo, izzovejo spor in ga vržejo skozi vrata. Nato hrupno odjadrajo v kavarno Momus, le pesnik Rudolf ostane doma, da bi dokončal podlistek. V tem potrka na duri mala vezilja Mimi, proseč, naj bi ji na videz znani sosed prižgal ugaslo svečo. Izgubivša ključ od svoje sobe, se z zahvalo poslovila. Ko se vrne ponj, ji sveča ponovno v prepihu ugasne, nakar Rudolf brž utrne še svojo. Rad bi se z dekletom dalje časa zadržal. V temi iščeta izgubljeni ključ, Rudolf ga najde in skrivaj vtakne v žep ter išče po tleh naprej, dokler ne ujame dekletove roke. (»Kot led je ta ročica, naj ogrejem vam jo jaz!«) V nekaj stavkih ji pove o svojem življenju. (»Kdo sem? Človek in pesnik. In kaj počenjam? Pišem, stvarjam s peresom, z verzi. V bogati svoji bedi sipljem ognjene verze, slavospeve ljubezni, in v sanjah se poganjem visoko nad oblake, zidam gradove zlate. A vso to bogatijo sta pokrala mi dva tatova, dvojce očesc nevarnih...«) Tudi Mimi izpove svojo povest. (»Na platno rožice vezem svilene. Tiha in vesela živim za

A. Monoševsky in
K. Vidalijeva v III. de-
janju »Bohème«

Foto: S. Zalokar

rože in lilije bele... Jaz živim čisto sama. Iz svoje male sobice bele gledam čez strehe tja v snežno stran... A ko pomlad priplove, k meni najprej posije, svitanje prvo v mladem jutru je moje, in prvo sonce je moje...») V mesečini prevzame Rudolfa pogled na dekletov obraz. (»O devojčica sladka, daj, da te pogledam v tem siju, ki po tebi je razlit...«) Med obema se vname ljubezen, in Mimi oblubi Rudolfu, da pojde z njim ven večerjat.

Drugo dejanje: Pred kavarno Momus vrvi pisana množica prekupčevalcev in kupovalcev. Štirje bohemi zasedejo mizo. Rudolf predstavi prijateljem svojo družico. Med njihovim šegavim čebljanjem pride v kavarno Musetta s svojim novim, petičnim spremljevalcem. Marcel je zaradi nje kot na trnju. Rudolf podari Mimi svilen čepico. Marcel in Musetta se v muko plahega Alcindorja zbadata preko mize. Musetta se izzivalno razpoje. (»Kadar zvečer na ulici svetilke se prižgo, od čuda svet obstane, vse strmi nemo vame... In takrat čutim, da sem mlada, življenja vredna...«) Ko vidi, kako je njena pesem učinkovala na Marcela, se iznebi svojega trebušnika, ki ga pošlje z navidez preozkim čevljkom k čev-

ljarju, in pohiti v Marcelovo naročje. Čez oder gre množica v vrsti za vojaško parado, ki se ji triumfalno pridružita Marcel in Collin z Musetto na ramenih. Prevaranega Alcindorja pričaka v kavarni le visoki, neplačani račun.

Tretje dejanje: Zimska noč ob pariški mitnici. Bolehna Mimi priklíče slikarja Marcela iz krčme, kjer žive bohemi že mesec dni od birtove krede. V ljubezni med njo in Rudolfom je kal razdora zaradi pesnikovega ljubosumja. Marcel ji svetuje ločitev. Ob Rudolfovem prihodu se Mimi skrije. Marcel ga izkuša, da bi dognal resnični vzrok njegove nemirne muke. Rudolf končno prizna. (»Ljubim Mimi, na smrt in življenje jo ljubim, ali bojim se ... Na smrt je revica bolna ... Strašen je ta njen kašelj, ki ji prsi udara, na licu upalem rdeča roža umira ...«) Ne more ji nuditi niti tople sobe. (»Saj sem jaz kriv usode, ki jo ubija!«) Edina rešitev zanjo je ločitev. Kašelj izda Mimino prisotnost. Iz krčme se zasliši Musettin razbrzdani smeh. Razburjeni Marcel odvihra v poslopje. Med Rudolfom in Mimi se odigravajo trenutki grenkega slovesa. Mimi se vrača k svojim mrtvim rožam in zapušča Rudolfu v spomin svilen čepico, ki ji jo je podaril v zanosu prvega večera. Pred očmi se jima nizajo sladki in grenki spomini. Iz zamaknjenosti ju ne prebudi niti glasni prepir med Marcelom in Musetto, ki se ponovno loči od ljubosumnega ljubčka. Rudolf in Mimi pa vendarle kakor da se ne moreta ločiti: rada bi skupaj dočakala vsaj še zlate pomladi.

Četrto dejanje: Štirje prijatelji so se povrnili v podstrežje. Marcela in Rudolfa sta dekleti zapustili. Vendar pa bohema še vedno obujata spomine. Rudolf je srečal Musetto, ki živi v razkošju z novim ljubčkom. Marcel pa je videl Mimi, ki se je peljala lepo oblečena v krasni kočiji. Oba mladeniča se pretvarjata, a novici sta jima vendarle segli do živega. (»Vražje pero!« — »Prekličani čopič!«) Odvržeta vsak svoje orodje in Marcel privleče iz žepa svilen trak, Rudolf pa iz kasete čipkasto čepico. Spomini so močnejši od njiju. Schaunard in Collin prineseta za obed slanika in kruh. Razvije se vesel, bohemski prizor. Rudolf in Marcel zaplešeta, oponašajoč damo in gospoda, kadriljo, ki jo vodi Collin. Med Schaunardom in Collinom se izcimi dvoboj z lopato za premog in kleščami. Sredi najhujšega hrupa vstopi Musetta z novico, da prihaja po stopnišču bolna Mimi. Rudolf ji pohiti naproti, Marcel in Collin primakneta posteljo bliže. Rudolf sede k bolničinem zglavju. Musetta pove, da je Mimi zapustila grofiča, in kako jo je, opotekajočo se, našla na cesti. V Rudolfu se prebudi nepokopana ljubezen, ali revici so ure štete. Prijatelji bi ji radi pomagali. Collin sleče plašč in se ginjen od njega poslovi, preden ga odnese v zastavljalnico. (»Čuj

J. Lipušček, V. Janko in dirigent dr. Švara krog D. Zupana-Benotta

Foto: S. Zalokar

me, tovariš stari, jaz bom ostal na zemlji, ko ti boš v tistem grobu, odkoder k meni ni vrnitve. Ne pred mogotci ne pred bogatci hrbta nisi ukrivil. V žepih tvojih so našli vsêkdar varno zavetje — učenjaki in poetje. Zdaj ko so jasni dnevi prešli, se poslavljam od tebe, prezvesti moj tovariš. Bog s tabo, moj drug!«) Mimi in Rudolf se vtapljata v spominih. Musetta prinese muf, Marcel pa zdravila. Mimi zavije roke v mehki muf in počasi, tiho ugasne, medtem ko Rudolf še vedno plaho upa. Iz molka prijateljev končno ugane strašno resnico in se s krikom zgrudi k mrtvi Mimi.

ODLOMKI IZ MURGERJEVE POVESTI »BOHEMSKO ŽIVLJENJE«

... ne dež in prah, ne mraz in pasji dnevi, nič ne zadržuje teh smelih pustolovcev...

Njihov obstanek je ena sama vsakodnevna borba genija, problem, ki ga vsak dan znova rešujejo z najbolj smelimi računi...

Kadar jih tare pomanjkanje, so vzdržni kot puščavniki; če pa jim pade v roke le košček sreče, že prešerno zajezdijo hrbet najbolj fantastični neumnosti. Ljubijo najmlajše in najlepše ženske, se nalivajo z najdražjimi in najstarejšimi vini, in nikakor ne morejo

dovolj na široko odpreti oken, da bi skozije metali denar! Šele potem, ko je poslednji tolar mrtev in pokopan, se spet vrnejo po grizljaj k okrogli mizi slučaja, kjer imajo vedno pripravljeno svojo žlico. Kot tihotapci vseh mogočih izdelkov, ki prihajajo od umetnosti, so ves dan od jutra do noči na lovu za tisto krvoločno zverjo, ki se ji pravi: denar.

Bohemstvo ima svoj posebni jezik, svoj žargon... Njegovo besedišče je obenem pekel retorike in paradiž neologizma...

— — — — —
Veselo, strašno življenje!

*

... Mimi je bila ljubko dekletce, ki se je še posebej morala nagibati in se strinjati z Rudolfovimi nazornimi in pesniškimi ideali. Bila je stara dvaindvajset let, drobna in nežna... Njen obraz se je zdel kot osnutek za aristokratsko podobo; poteze njenega obličja so razodevale prečudovito milino...

Mlada kri ji je toplo in živo plala po žilah in ji z rožnatim nadihom barvala kakor žametna kamelija belo, prosojno kožo...

In prav ta bolehná lepota je Rudolfa omamila... A tisto, kar ga je pri njej spravljalo v skoraj blazno zaljubljenost, so bile ročice, ki jih je znala kljub opravljanju vseh gospodinjinskih poslov ohraniti bolj bele kakor najbolj gosposka, v brezdelju se kopajoča boginja.

*

... Gustav Collin, veliki filozof, Marcel, veliki slikar, Rudolf, veliki pesnik, in Schaunard, veliki glasbenik — kakor so si bili med seboj vzdeli — so bili redni gostje kavarne Momus, kjer so jih imenovali »štiri mušketirje«, ker so tičali vedno skupaj.

In v resnici so prihajali, igrali in spet odhajali, zmeraj skupaj — velikokrat, ne da bi poravnali račun — in zmeraj v harmoniji, ki bi delala čast samemu konservatorijskemu orkestru.

*

Musetta je bila lepo dvajsetletno dekle...

Manjkalo ji ni niti spogledljivosti, niti častihlepja, kvečjemu nekoliko pravopisja...

Bila je kraljica Latinskega okraja...

»...Kaj pa hočete? — Od časa do časa se vendar moram v tem klavrnem življenju naužiti zraka...«

»Moje neumno življenje je kakor pesem: vsaka izmed mojih ljubezenskih dogodivščin je kitica, a Marcel je refren...«

*

Mimijin glas je zvenel in vdiral Rudolfu v srce kakor počasen navčkov klenkot...

Njegova ljubezen do nje je bila vse obenem: ljubosumje, sanjarstvo, muhavost in histerija...

Stokrat sta bila že povsem na tem, da bi se razšla...

Priznati je treba, da je bilo njeno življenje pravi pekel.

Kljub temu pa sta se sredi viharjev svojih prepričkov po nekakem skupnem sporazumu zaustavljala, da bi spet zajela osvežujočega zraka v redki oazi ljubavne noči... Ob zori drugega dne pa se je plaha ljubezen spet v strahu potulila pred truščem novih vojsk...

Tako sta živela — če je sploh to bilo življenje! — izmenoma v veselih in žalostnih dneh, v večnem pričakovanju ločitve...

*

Musetta je imela bodisi po krvi, bodisi po lastnem nagonu nagnjenje do elegancije.

*

To čudno bitje je nedvomno že ob rojstvu moralo prvo reč vprašati po ogledalu!

Zvižajna in duhovita, je brž vzkipela v upor, kakor hitro je nad seboj začutila, čeprav samo videz tiranstva. Pred očmi je imela samo eno pravilo: muhavost.

Nedvomno je bil edini moški, ki ga je resnično ljubila, Marcel — nemara zato, ker jo je le on znal pripraviti tudi do trpljenja — toda razkošje ji je bilo potreba in pogoj za zdravje.

*

Tisti čas sta bila oba prijatelja že dolgo vdovca.

Musetta je dosegla v družbi položaj imenitne dame in Marcel je ni videl že dva ali tri mesece.

Prav tako Mimi; Rudolf ni slišal o njej nič, razen kadar je katerikrat, ko je bil sam, potihoma izgovoril njeno ime.

Ko je nekega dne Marcel ravno na skrivaj poljubil trak, ki ga je pozabila Musetta, je ujel, da skriva Rudolf čepico, tisto rožnato čepico, ki mu jo je zapustila Mimi.

»Glej, no, glej!« je zamrmral Marcel, »torej prav taka šleva kot jaz!«

— — — — —

Veselo, a kljub temu strašno življenje!

PO NASIH OPERNIH GLEDALIŠČIH

Splitska Opera bo imela v tej sezoni naslednji repertoar: Smetana: »Prodana nevesta«, Bizet: »Carmen«, Puccini: »Tosca«, Gotovac: »Ero z onega sveta, Hatze: »Povratek« in Hatzejev balet: »Žetev«.

Osješka Opera bo letos izvajala opero in opereto. Izmed oper ima na sporedu: Gotovac: »Ero z onega sveta«, Čajkovski: »Evgenij Onjegin«, Bizet: »Carmen« in Puccini: »Madame Butterfly«. Iz prejšnje sezone bo ponovila Smetanovo »Prodano nevesto« in Verdijevega »Rigoletta«. — Izmed operet bodo na novo uprizorili Offenbachovo: »Lepo Heleno«, Mottlovo: »Ob zori«, Suppejevega: »Boccaccia« in eno izmed sovjetskih del. Iz lanskega leta bodo ponovili Tijardičevo: »Malo Floramye« in »Splitske akvarele«.

V **Sarajevu** bo letos začela z delom poleg Drame še Opera, za katero je upravnik Richtmann angažiral dirigenta Bernharda in vrsto solistov. Repertoar nove sarajevske Opere naj bi v prvi sezoni obsegel sledeča dela: Smetana: »Prodana nevesta«, Verdi: »Rigoletto«, Čajkovski: »Evgenij Onjegin«, Gotovac: »Ero z onega sveta« in Puccini: »Tosca«.

Tudi v Subotici bo v letošnjem letu začela z delom nova Opera.

MOSKOVSKA FILHARMONIJA V NOVI SEZONI

Moskovska državna filharmonija je začela 20. septembra novo sezono. V tem letu bo v polni meri posvetila pozornost ruski klasični in sodobni glasbi. Ob stodesetletnici krstne predstave opere »Ivan Susanin« in ob devetdesetletnici njenega genijalnega komponista M. I. Glinke bo filharmonija izvedla vrsto njegovih del.

V ciklu »Ruska simfonična glasba« bo izvedla simfonije Borodina, Rimskega Korsakova, Čajkovskega, Glazunova, Skrjabina, Rahmaninova, Kalnikova, Prokofjeva, Mjaskovskega in Šostakoviča. Poseben ciklus bodo obsegala orkestrska dela Čajkovskega. Ruski narodni pesmi od njenih začetkov do naših dni bodo posvečeni koncerti solistov in zborov. V vrsti z že izvajanimi in že prizanimi sovjetskimi kompozicijami (simfonije in komorna dela Šostakoviča, Mjaskovskega, Hačaturjana, Muradelija, Popova, Kabaljevskega, Šebalina, oratoriji Šaporina in Prokofjeva) se bo prvič izvajal niz novih del, ki so nastala v prvem letu po vojni. Med njimi so novi kvarteti Šostakoviča in Šebalina, klavirski koncert Balančvadzeja, violinski koncert in tri pesmi za glas in orkester Hačaturjana, Šaporinove vokalno simfonične balade.

Veliko zanimanje predstavlja napovedana kantata jugoslovanskega komponista Slavenskega »Maršal Tito«, nadalje čeških komponistov Dobiaša (»Stalingrad«) in Pejše (»Večna slava herojem«) in simfonični plesi poljskega komponista Palestera.

GOSTOVANJA LJUBLJANSKE OPERE V NOVEM SADU

(Izpiski iz novosadskih časopisnih ocen)

16. julija 1946.

»Madame Butterfly« V. Heybalove. Svoje gostovanje v Novem Sadu je Opera Slovenskega Narodnega Gledališča iz Ljubljane zaključila z opero Giacoma Puccinija »Madame Butterfly«.

... Vlogo Čo-čo-san, gospe Metuljček, je z resnično, pretresljivo in človeško bolestjo, z veliko pevsko tehniko in čudovitim darom, s krepkim poletom in ljubeznijo do podane vloge pela mlada sopranistka V. Heybalova. Njena igra in neposredno vezana ter iz srca potekajoča, peta beseda sta predstavljala visoko umetniško stvaritev. Kljub temu, da je svojo vlogo podajala v jeziku, ki ga poslušalstvo ne zna, je Heybalova kar najbolj človeško pretresla njegov večji del. To niso bile besede, temveč visoka glasba, ki je dobila v umetnici izrednega opernega interpreta. V opernem petju je najdragocenejši njen glas. Če je glas čvrsto povezan z igralskim talentom, glasbenim znanjem, obvladano tehniko in obvladanjem odra, pomeni to srečno skladje, ki vodi do velikih glasbeno odrskih stvaritev. Tak primer imamo v umetnici Heybalovi. Njena Čo-čo-san predstavlja pevsko vlogo, ki presega okvire običajnega opernega petja. Heybalova je predsinočnjim podala partijo, ki je ni mogoče pozabiti. Pozabiti je ne morejo zlasti tisoči navdušenih novosadskih poslušalcev, ki na svojem odru še niso videli tako oblikovane operne vloge. Uspelo ji je podati velike prizore v srečnih urah prvega dejanja s polno, najpristnejšo in toplo intimno liriko mlade, zaljubljene žene. V drugem dejanju je podala niz visokih umetniških akcentov globoko zadržane in dolgo zatajevane bolesi, medtem ko je znala v prizorih tretjega dejanja graditi zadržane akcente tragedije, da bi podala trenutke same tragedije vzvišeno, z okusom in občutkom za mero. Vse to velja tako za njeno petje kakor za njeno igro, ker tega pri tej umetnici ne more ločiti.

J. Lipušček je bil kot poročnik Pinkerton partner na višini. Dasi lirski tenorist po vlogi in nagnenju, je mestoma pokazal dramsko barvo in več izraznene trdote, kar bi bolje odgovarjalo dramskemu glasu. Najbolje se je izkazal v scenah prvega dejanja. Najbrže se bo še dalje razvil, ker je mlad in talentiran.

Dolničar je kot konzul inteligentno in darovito pel in igral svojo nevsiljivo vlogo. Suzuki Stritarjeve je bila skladna in v tonu blizka atmosferi, ki je obdajala Čo-čo-sanino usodo. Ljubezen in zvestobo do gospodarice je igrala in pela diskretno in toplo. Ostali

solisti in zbor so bili dobro postavljeni in so koristili splošnemu razpoloženju.

Dirigent D. Žebre se je potapljal s prefinjenim občutkom v najtanjše izlive Puccinijeve glasbe. Kakor je bil najskromnejši in neobičajno skrbni spremljevalec pevcev, tako je izvajal iz orkestra dramatičnost in najpristnejše tone liričnega in poetičnega. Orkester je bil pod Žebretovo palico zlit in povezan in je učinkoval kot veliko samostojno umetniško telo. Intermezzo med drugim in tretjim dejanjem je dirigiral Žebre s pesniškim zanosom, vodeč svoj disciplinirani in mojstrski orkester v domene samoštjnjega, koncertnega muziciranja. Mladi dirigent ljubljanske Opere je v tem gostovanju največkrat imel v rokah vodstvo orkestra. Zdi se, da je orkester najbolj podvržen njegovemu vplivu in da deluje kot njegovo delo.

Sam orkester predstavlja popolu operni instrumentalni ansambel brez praznin in nedostatkov. V njem igrajo izkušeni mojstri opernega stila sviranja, kakor so na drugi strani zastopani v njem tudi mladi, talentirani in zgrajeni prvorazredni glasbeniki.

Splošni vtis na koncu gostovanja ljubljanske Opere je, da ima ves ansambel sijajne predstavnike za vse vrste in sektorje dela, da pa v največji meri skrbi za pravilno zaposlitev in razvoj mladih talentov, ki jih resnično ima in so res darovita mlada generacija te umetniške ustanove.

Bogdan Čiplič

Dne 19. septembra t. l. je umrl upravnik Vojvodjanskega narodnega gledališča v Novem Sadu, Žarko Vasiljevič. Pokojnik je bil vnet gledališki organizator in ga bo v najlepšem spominu ohranilo tudi članstvo naše Opere, ki je ob koncu lanske sezone gostovalo v Novem Sadu.

Krešimir Baranovič, znani hrvatski dirigent in komponist, ki je bil še lansko leto direktor Opere v Bratislavi na Slovaškem, se je vrnil v domovino in je bil angažiran kot dirigent v beograjski Operi.